

Vier Crises

Richard Paping

SIB/Ubbo Emmius: 14 februari 2011

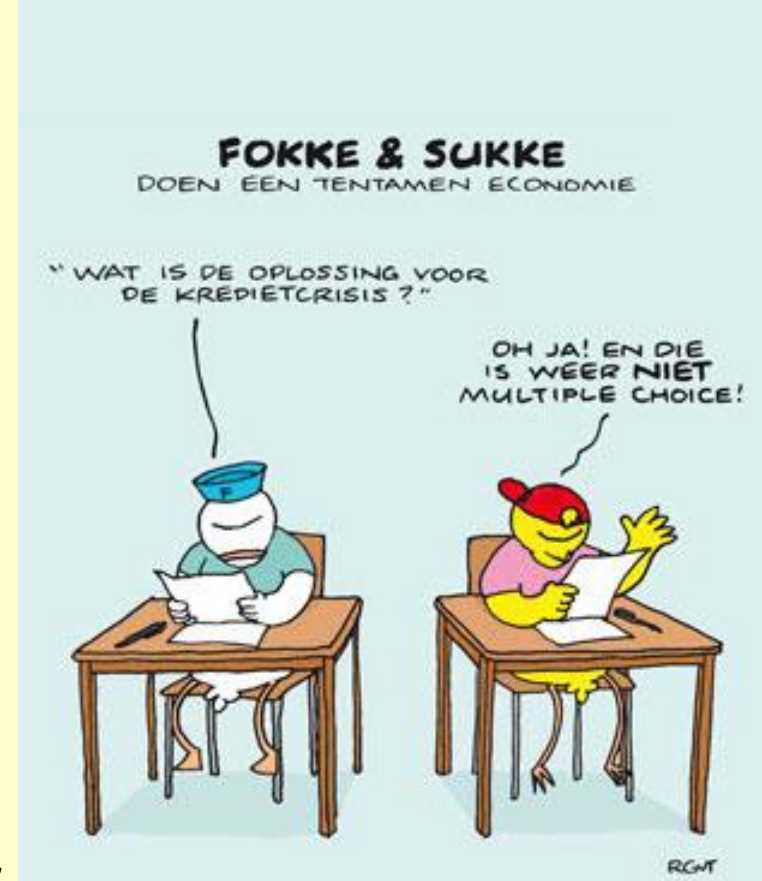
Definitie woord crisis:

1. Periode waarin iets heel erg slecht is
2. Acute noodsituatie
3. Periode van ernstige ontwrichting van het staatkundig, sociaal-economisch en/of cultureel leven, meestal gebruikt voor een periode van korte duur, daarnaast ook gebezigd voor een periode van stagnatie die zich over langere tijd uitstrekte
4. (financiële zaken, groei en conjunctuur) Het omslagpunt in de conjunctuurgolf, wanneer de overgang van hoogconjunctuur naar laagconjunctuur of depressie abrupt geschiedt en begeleid wordt door een beurscrash, veel faillissementen, een sterke daling van prijzen en inkomens

Vier crises

- Aardappelcrisis 1845-1847
- Grote depressie van de jaren 1930
- De oliecrisis van 1973-75
- De kredietcrisis van 2008-2010(?)

Aardappelcrisis 1845-1847

- Laatste Europese hongersnood (Ierland ca. 1 miljoen doden)
- Plotselinge mislukking aardappeloogst 1845-1847 (10-20% opbrengst) en mislukking oogst broodgranen 1846 (50-60% opbrengst): Oorzaken zijn extern!!
- Aanbod-gerelateerd: vooral voedselprijzen stijgen erg sterk
- Nederland: relatief veel aardappelen gegeten (1 kilo per persoon per dag), daarnaast importeur van veel voedsel (graan)
- Oplossing voor Nederland: had een structureel betalingsbalansoverschot:
  - Had zo genoeg geld (goud) om nog veel meer erg duur graan in te voeren. Nederlanders kochten zich dus een weg uit deze crisis!!

Grote depressie van de jaren 1930

- Wereldwijde en langdurige teruggang economie
- Oorzaken:
  - Overspannen aandeelkoersen (tijdelijk)
  - Overinvesteringen bedrijven (tijdelijk)
  - Rigiditeit valutakoersen door Gouden Standaard (structureel) creëert ook speculatie tegen valuta
- Crisis is vooral vraaggerelateerd: dalende prijzen!!!
- Oplossing regeringen: “*beggar thy neighbour policy*”:
  - Export vergroten, import verkleinen: protectionisme
  - Sterke loon- en prijsdalingen om goedkoper te worden, vooral in combinatie met vasthouden Gouden Standaard (harde gulden!!)
- Achteraf?
  - Beter stimulerend beleid overheidsuitgaven en vergroting geldhoeveelheid (monetair)
  - Protectionisme rampzalig: instorting internationaal handelssysteem

De oliecrisis van 1973-75

- Wereldwijde economische stagnatie (kortdurend) gecombineerd met inflatie (langdurend): stagflatie
- Oorzaken:
  - Overinvesteringen (Vraag), echter vooral ook
  - Grotere onzekerheid en verstoring markt (Aanbod) door:
    - Instorting systeem Bretton Woods (valuta gekoppeld aan dollar), mede door voortdurende overconsumptie VS (betalingsbalanstekorten VS)
    - Sterk stijgende olieprijs: mede daardoor inflatie en verschuiving geldstromen in de wereldeconomie (Opkomst olielanden!!!)
  - Lagere lange termijn economische groei, door o.a. einde technologische inhaalrace na WO2 van Europa op VS (Aanbod). Het duurde lang om daar aan te wennen!!!
- Oplossing regeringen: Stimulerend beleid via grotere uitgaven
  - Gevolg: nog hogere inflatie en groeiende overheidstekorten (in NL echter tekort eerst nog beperkt door gas en zuinigheid Den Uyl)

Enige basale Economische wetten:

1. $(\mathbf{I_m} - \mathbf{E_x}) = (\mathbf{O} - \mathbf{B}) + (\mathbf{I} - \mathbf{S})$

Het Betalingsbalanstekort ($\mathbf{I_m} - \mathbf{E_x}$) is gelijk aan het Overheidstekort ($\mathbf{O} - \mathbf{B}$) plus het Spaartekort van bedrijven en consumenten ($\mathbf{I} - \mathbf{S}$)

2. Alle betalingsbalansen samen zijn opgeteld nul. Dus tegenover tekorten van landen altijd even grote overschotten staan van andere landen

3. Indien een markt perfect werkt staan tegenover hogere rendementen altijd hogere risico's (meer kans op verlies):
“there ain't no such thing as a free lunch”

Kredietcrisis 1e ronde: 2008 de hypotheekcrisis

- Faillissement Lehman Brothers zorgt voor algehele stilstand kredietverlening: geen enkele financiële instelling vertrouwde de andere meer
  - Investerings en aankoop duurzame consumptiegoederen storten in door gebrek aan bankkrediet
  - Tegelijk enorme intering op aanwezige voorraden van bedrijven
  - Consumptieve vraag stort verder in door daling aandeelkoersen (mensen armer) en stijgende werkloosheid
- Prijzen blijven (ondanks veel gepraat er over) betrekkelijk stabiel (Aanbod en Vraag zakken blijkbaar tegelijk in)
- Oplossing regeringen:
  - In beperkte mate stimulerend overheidsbeleid (meer uitgaven)
  - Redding van aantal financiële instellingen en garantie van hun kredieten, en verstrekking goedkoop geld (krediet) aan banken e.d.
  - Heel veel geld in de economie pompen, door lage rentes e.d.

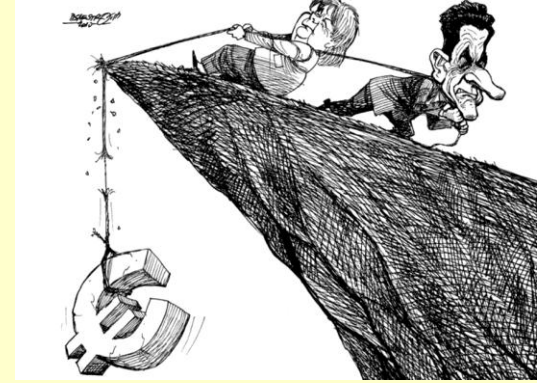

Oorzaken Bankcrisis

- Enorme financiële verplechting van banken e.d.
- Regels en controle op banken eerder versoepeld
- Banken blijken door veel te hoge hefboom (verhouding financiële verplichtingen en eigen vermogen) zeer kwetsbaar
- Ingewikkelde financiële transacties blijken belangrijker geworden dan productie
- Door schaalvergroting veel banken “*too big to fail*”
- Perverse prikkels voor management (beloning) en bedrijven (koersen): korte termijn rendementen (subprime mortgages!) belangrijker dan lange termijn stabiliteit (komt door loskoppeling van eigendom en management)
- Hoge salarissen bleken absoluut geen hoge kwaliteit topmanagement te garanderen (oorzaken: 1. onmeetbaarheid van die kwaliteiten op lange termijn; 2. afwezigheid goed werkende transparante markt voor topmanagers; 3. selectie vooral op sociale netwerkqualiteiten)
- Echter ook: “*moral hazard*”: mogelijke winsten voor het bedrijf, echter bij problemen de verliezen voor de overheid

Kredietcrisis 2e ronde: 2010 de valutacrisis

- Diverse EU-landen (Griekenland, Ierland, Spanje, Portugal) blijken zulke grote overheidsschulden te hebben, dat ze alleen nog tegen zeer hoge rente kunnen lenen
- De te betalen hoge rente maakt het nog moeilijker voor deze landen om hun schulden terug te betalen (versterkt hun problemen)
- Doordat banken zeer veel geld geleend hebben aan deze landen dreigen die banken ook om te vallen bij betalingsproblemen
- Oplossingen van de EU:
  - 1. Creatie enorm Europees noodfonds, zodat goedkoop lenen mogelijk blijft en landen niet financieel omvallen
  - 2. Initiatieven tot afstemming macro-economisch beleid binnen de EU
- Bedenk de EU als geheel heeft geen probleem: de totale betalingsbalans is aardig in evenwicht, dankzij m.n. Duitsland en Nederland

Diepere oorzaken kredietcrisis: de grote internationale onevenwichtigheid

- Enorme bedragen in de overschotlanden (Duitsland, NL, China) zoeken naar beleggingsmogelijkheden in de tekortlanden (VS, Griekenland, Ierland e.a.)
- Gevolg: een overvloed aan geld op financiële markten: *easy money* voor leners en sterk overgewaardeerde aandelenkoersen
- Tekortlanden kunnen hun problemen alleen oplossen en hun schulden afbetalen door beperking van de binnenlandse consumptie, verhoging van de productie en het creëren van grote uitvoeroverschotten
- Dit kan eigenlijk alleen als de overschotlanden hun invoer fors opvoeren (door een stimulerend beleid en ophoging van de binnenlandse consumptie) zodat deze een betalingsbalanstekort creëren. Echter:
  - China blijft sterk exportgericht met een relatief nog steeds goedkope *yuan*
  - Duitsland en Nederland bezuinigen juist en verbeteren hun exportpositie. Hun betalingsbalansoverschotten lijken noodzakelijk in verband met de dreigende vergrijzing. Het zijn o.a. de gigantische pensioenfondsen die enorme bedragen in het buitenland beleggen
- NB: ooit zal er afbetaald moeten worden door de tekortlanden. Nu hebben we weinig behoefte aan dat geld, maar de vraag is of de tekortlanden later wel zullen kunnen terugbetalen, en of we al dat kapitaal niet gewoon kwijt zijn.

Op naar
de
volgende
krediet-
crisis???

FOKKE & SUKKE
DOEN EEN TENTAMEN ECONOMIE

"WAT IS DE OPLOSSING VOOR
DE KREDIETCRISIS?"

OH JA! EN DIE
IS WEER NIET
MULTIPLE CHOICE!

